

”Jag har mycket svårt att förstå dem, och de har mycket svårt att förstå oss”, konstaterar Margareta Winberg i riksdagen 2001 angående det europeiska samarbetet kring prostitution.¹ Susanne Dodillet undersöker de ideologiska förutsättningarna för prostitutionsdebatterna i Tyskland och Sverige.

Ideologiska förutsättningar för den svenska och den tyska prostitutionslagstiftningen Susanne Dodillet

Såväl i den svenska riksdagen som i det tyska parlamentet Bundestag pågick i slutet av 1990-talet intensiva debatter om prostitution. Diskussionerna resulterade i två lagstiftningar som skiljer sig grundläggande ifrån varandra. I Sverige blev det 1999 olagligt att köpa sex. Enligt *Lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster* bestraffades ”den som mot ersättning skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse” med böter eller fängelse i upp till sex månader.² Det tyska parlamentet däremot antog i oktober 2001 en lag som erkänner prostitution som yrke. Genom *Lagen för regleringen av de prostituerades rättsförhållanden* har prostituerade fått möjligheten att lagsöka för uteblivna löner samt rätten att delta i arbetslöshets-, hälsovårds- och pensionssystemet.³ Varför har två länder vars politiska klimat vid första ögonkastet liknar varandra i mångt och mycket, så olika handlingsprogram när det gäller att hantera denna fråga?

Tesen som drivs i denna artikel är att länderna utgår ifrån olika definitioner av prostitution och tolkar fenomenet enligt olika traditioner.

Tolkningen av prostitution i riksdagen

De svenska lagstiftarna grundar sitt arbete på en feministisk samhällsanalys som visar att kvinnor inte har samma tillgång till arbete, pengar och makt som män. I en patriarkal samhällsstruktur har de socialt mäktigare – det vill säga männen (de svenska debattörerna utgår ifrån att de prostituerades kunder är män, medan de prostituerade är kvinnor) – möjligheten att köpa sexuella objekt. Oberoende av vad som för en kvinna in i prostitution så bestäms hennes status av patriarkatets struktur. Prostitution kan inte vara ett personligt och frivilligt val då den är en del av det allmänna kvinnoförtrycket i vårt samhälle. Sexköpslagens förespråkare betraktar prostitution som ett av de värsta uttrycken för bris-

tande jämställdhet. Så här skriver några socialdemokrater i en motion till riksdagen:

Genom att prostitutionen "godtas" av samhället accepteras också en förnedrande kvinnoosyn. Uppfattningen att kvinnor kan köpas uttrycker ett förakt för kvinnan som människa. Hon är underlägsen och kan följaktligen behandlas som en vara som man betalar för att utnyttja efter eget önskemål.⁴

I förslagen till lagpaketet *Kvinnofrid*, där prostitution behandlas bredvid bland annat våldtäkt, könsstympning och sexuella trakasserier, förklarar den socialdemokratiska regeringen under Göran Persson att det i ett jämställt samhälle är "ovärdigt och oacceptabelt att män skaffar sig tillfälliga sexuella förbindelser med kvinnor mot ersättning".⁵ Socialdemokraten Inger Segelström, som var en av lagens starkaste förespråkare, menade i ett riksdagstal den 28 maj 1998 att: "Vi s-kvinnor kan inte i världens mest jämställda parlament tillåta att män köper kvinnor för pengar".⁶ Den svenska sexköpslagen betraktas av lagstiftarna som resultatet av en feministisk politik.

Tolkningen av prostitution i Bundestag

Förespråkarna för den tyska lagstiftningen håller inte med om att prostitution per definition är ett uttryck för en patriarkal struktur. Enligt dem är det snarare särbehandlingen av sexarbetare gentemot andra yrkesgrupper som innebär en diskriminering och kan betraktas som ett exempel på kvinnoförtryck. Det patriarkala förtrycket som prostituerade i dagens samhälle ofta lider under ska övervinnas genom en förbättring av sexarbetarnas ställning i samhället. Denna strategi formuleras i det lagförslag med vilket det tyska miljö-

partiet Die Grünen inledde prostitutionsdebatten i Bundestag 1990. Där förklarar Die Grünen att prostituerade diskrimineras på grund av männens rädsla för att deras fruar kan betrakta prostitution som alternativ till Kvinnans, Hustruns och Moderns traditionellt monogama sexualitet. Med hänvisning till att det är första steget in i prostitution varnas kvinnor för polygami. Enligt Die Grünen berättar män skräckhistorier om kvinnor med avvikande tänkande och beteende för att hindra sina fruar från att ifrågasätta konventionella förhållandemönster. En annan orsak till diskrimineringen är enligt Die Grünen de prostituerades intima kännedom och därmed desillusionerade inställning till den manliga sexualiteten, som män vill förhindra och därför begränsa till den omoraliska kvinnan. Även undermineringen av den för män nödvändiga fiktionen av samlaget som ett framgångsbevis, när sexualitet blir en ekonomisk process, spelar enligt Die Grünen en viktig roll för diskrimineringen av prostituerade. Den prostituerade ifrågasätter mannen genom att umgås med många män:

Detta faktiska ifrågasättande är inte önskat och får inte bli medvetet, därför diskrimineras prostituerade, därför överdras de med omoralens och ovärdighetens dom. De blir trängda in i positionen som en minoritetsgrupp för att kunna upprätthålla en dubbelbottnad moral.⁷

Att engagera sig för rätten till självbestämmande för de prostituerade och mot deras diskriminering ligger enligt Die Grünen i alla kvinnors intresse:

Målet för Die Grünens feministiska politik är utvidgandet av möjligheterna till

självbestämmande för kvinnor. Prostituerade diskrimineras som kvinnor och som prostituerade, det vill säga på grund av den typ av förvärvsarbete de utför. Deras diskriminering är också ett medel för alla kvinnors (sexuella) förtryck [...]. Att försvara rätten till självbestämmande för prostituerade och rikta sig mot deras diskriminering och exploatering är på så sätt ett steg i alla kvinnors intresse.⁸

Det är viktigt att betona att framställningen av prostitution som tecken på kvinnoförtryck tonades ned i alla följande lagförslag från Die Grünen samt i debattinläggen från socialdemokraterna och det tyska vänsterpartiet PDS som också förespråkade antidiskrimineringslagen. Istället understryker man längre in i debatten att även prostituerade män är drabbade av den rättsliga diskrimineringen samt att man vill arbeta mot såväl kvinnliga som manliga prostituerades förtryck.⁹ Könsperspektivet, som är så viktigt i Sverige, släpptes som argument i den tyska debatten. Istället förespråkade de tyska lagstiftarna prostitutionslagen som ett uttryck för en liberal inställning gentemot sexuella beteenden som strider mot en konservativ sexualmoral. Jag återkommer längre ner till en möjlig anledning till denna förskjutning av debattens fokus.¹⁰

Både den svenska och den tyska prostitutionslagstiftningen har initierats och genomdrivits av ländernas socialdemokrater, miljö- och vänsterpartister. I Sverige har även centerpartiet röstat för sexköpslagen. De svenska kristdemokraterna lade ner sina röster medan moderaterna och folkpartiet röstade mot lagförslaget. I Tyskland fick den röd-gröna regeringen, förutom av vänsterpartiet, även stöd av det liberala FDP. De tyska kristdemokraterna däremot röstade emot prostitutionslagen.

Förutsättningar för en europeisk prostitutionspolitik

I debatterna om en gemensam europeisk prostitutionslagstiftning uttrycker svenska politiker regelbundet uppfattningen att företrädarna för en liberalisering av prostitutionslagstiftningen borde kunna övertygas om det "rätta" sättet att hantera frågan. Man vill "öka kunskapen" om prostitutionens bakgrund och konsekvenser. "Hela riksdagen skulle kunna gå ut och tala om att vi är emot den legalisering av prostitutionen som Tyskland förespråkar", föreslog kristdemokraten Ulla-Britt Hagström som för denna idé fick bifall från moderaten Lars Elinderson. Förslaget förfinades av miljöpartiets Ewa Larsson som rekommenderade att använda Sveriges "goda rykte när det gäller jämställdhetsfrågor" för att motverka den tyska politiken.¹¹ Det konkurrerande tyska tillvägagångssättet tycks alltså bero på okunnighet och missuppfattningar. Varken den svenska eller den tyska lagstiftningen har dock tillkommit spontant utan båda har utvecklats inom konkreta traditioner. Det är ingen slump att sexköpslagen tillkom just i Sverige och att man i Tyskland valde att motverka diskrimineringen av de prostituerade. För att kunna förstå den ena respektive andra sidan måste man känna till deras olika förutsättningar. En god kännedom om debatternas politiska och kulturella bakgrund är även nödvändig för att kunna hitta en gemensam europeisk strategi för att bemöta prostitution och trafficking.

Både den svenska och den tyska modellen har tydliga brister och styrkor som är värda att diskuteras. Här står dock debatternas idéhistoria i fokus. Jag har inte för avsikt att värdera eller kritisera ländernas syn på prostitution utan vill undersöka några av de grundantaganden som styr debatterna och beskriva

några av de idéer och traditioner som fått genomslag i lagstiftningsprocessen. När jag skriver om de ideologiska förutsättningarna för den svenska och tyska politiken använder jag mig av ett neutralt ideologibegrepp i Sven-Eric Liedmans anda och utgår ifrån att det finns värderingar, normer och försanthållanden i "[a]llt som bär spår av medveten mänsklig verksamhet".¹²

Kontrasteringen av den svenska lagstiftningen mot den tyska har syftet att tydliggöra det specifika för respektive handlingsprogram. Det är de olika huvudlinjerna i den svenska och tyska prostitutionsdebatten som fokuseras på bekostnad av mångfalden inom, samt likheterna mellan, länderna.

Svensk sexualpolitik

En som har undersökt den svenska prostitutionsdebatten är antropologen och queerfors-karen Don Kulick.¹³ Han beskriver den svenska lagstiftningen som ett uttryck för en feministisk sexualpolitik som utanför Sverige är förknippad med namn som Catherine MacKinnon och Andrea Dworkin.¹⁴ Feminister som Janice Raymond och Shiela Jeffreys har regelbundet bjudits in av den svenska regeringen som talare på seminarier om sexualitet. Kulick menar att deras feminism har utvecklats till en "hegemonisk form av svensk statsfeminism".¹⁵ Hur detta perspektiv har kunnat bli så dominerande har enligt Kulick inte undersökts närmare. Han antyder dock att detta bör ha skett under 1970-talet när flera aktivister från "vänsterfeministiska organisationer" opponerade sig mot 1960-talets sexualliberalism och började organisera sig inom politik, media, universitet och fackföreningar.¹⁶

Jag vill i det följande argumentera för att den feminism som den svenska sexköpslagen är ett uttryck för, med dess samhällsperspektiv

och maktanalys som skiljer sig från det snarare sexradikala perspektivet som inledde den tyska debatten, har sina rötter tidigare än Kulick menar. Dess dominans i just Sverige kan förstås i traditionen av det tankekomplex som ingick i den samhällsvision som bland annat gavs i Alva och Gunnar Myrdals *Kris i befolkningsfrågan*.¹⁷ Denna samhällsvision har till och med präglat 1960-talets sexualliberalism som, vilket Don Kulick visar, inte var särskilt radikal. Till exempel har prostitution aldrig fått plats inom ramarna för denna liberalism. Idéer som avviker från den myrdalska traditionen kan snarast betraktas som undantagsföreteelse i den svenska sexualpolitiska debatten.

Den svenska sexualpolitiken efter andra världskriget kan enligt Kulick delas in i två perioder: en kortare period av sexualliberalism under 1950- och 1960-talet och en period av feministisk sexualpolitik med ett allt tydligare könsmaktperspektiv sedan mitten av 1970-talet.¹⁸ 1950- och 1960-talets sexualliberalism i Sverige förknippas framförallt med två fenomen: sexualupplysningen som infördes 1955 som obligatorisk del av skolundervisningen samt de liberala censurreglerna som tillät spridning av pornografiska bilder och texter och möjliggjorde nakenscenerna i spelfilmer som *Hon dansade en sommar* (Arne Mattson, 1953) och *Sommaren med Monika* (Ingemar Bergman, 1953). Under 1960-talet diskuterades dessutom fri abort och man krävde en större tolerans gentemot homosexuella och andra sexuella minoriteter. Kulick visar att denna liberalism – med dagens mått mätt – inte var särskilt radikal. Han skriver att den "svenska synden" aldrig har varit "dekadent eller pervers" och ger uttryck för ingenting annat än "hälsosam, naturlig, god sex".¹⁹

När försök gjordes att diskutera prostitution inom sexliberalismens ramar – vilket

enbart hände i undantagsfall – togs dessa knappt på allvar.²⁰ I Riksdagen diskuterades legaliseringen av bordeller enbart vid ett tillfälle. Det var under åren 1972/1973 efter att folkpartisten Sten Sjöholm hade föreslagit statliga bordeller. Sjöholm menade att 1960-talets sexualliberala våg hade lett till en större acceptans för sexklubbar, men dock inte förbättrat det sociala läget för de prostituerade. Han krävde därför att staten skulle ta sitt ansvar och genom inrättandet av en kontrollerad bordellverksamhet hjälpa dem som var verksamma i sexbranschen till en tryggare tillvaro.²¹ Förslaget fick inget gehör. Efter en rundringning till speciellt insatta i frågan kom både *Dagens Nyheter* och *Expressen* fram till att få i samhället ställde sig bakom bordellmotionen.²² I riksdagen tog Sjöholms partikamrater avstånd från kollegans initiativ. ”Vi betraktar prostitutionen som en från socialmedicinsk och humanitär synpunkt skadlig verksamhet för individen och icke som ett av samhället sanktionerat yrke”, fastslog de i en motion mot Sjöholms förslag. Folkpartistens kollegor var överens:

Ett samhälle som präglas av aktivt intresse för varje enskild medborgares välfärd kan inte underlåta att motarbeta det mänskligt förnedrande i den senaste tidens svenska bordellverksamhet.²³

Socialutskottet framhöll i sitt betänkande till bordellförslaget att:

upprättandet av bordeller, som drivs eller godkänts av samhället, skulle innebära att samhället aktivt medverkade till att ett antal människor utnyttjades för en verksamhet som erfarenhetsmässigt ofta leder till både allvarliga psykiska skador och till livsvarig social missanpassning för dem.²⁴

Socialdemokraten Nancy Eriksson tillfogade att kvinnor som prostituerar sig ”kommer allt längre bort från möjligheten att bli vanliga människor igen.”²⁵

Debatten kring Sten Sjöholms bordellförslag visar var gränserna gick för den svenska sexualliberalismen. Sjöholms kritiker hade en tydlig bild av hur ett människovärdigt liv skulle se ut. En viktig anledning till att prostitution skulle bekämpas var att den tycktes oförenlig med ”varje enskild medborgares välfärd”, att den tycktes leda till ”social missanpassning” samt fjärma kvinnorna från möjligheten att vara ”vanliga människor”. Levnadsmönster som avviker från ett liv i det som definierades som välfärd, jämlikhet och rättvisa betraktades som irrationella och skulle motverkas. Denna ståndpunkt är, enligt min läsning, uttryck för en specifik svensk tradition.

Prostitution i den myrdalska samhällsvisionen

För makarna Myrdal var välfärd, jämlikhet och rättvisa de centrala beståndsdelarna av det moderna rationella samhället. Det är dessa tankar som präglar befolkningens föreställning om det goda livet och det lyckliga samhället, och de måste vara utgångspunkten för allt politiskt handlande. Samhället skulle utvecklas tills välfärd, jämlikhet och rättvisa är uppnått för hela befolkningen. Ett samhälle där delar av befolkningen lever utanför dessa mål kan inte vara framgångsrikt, var Myrdalarnas uppfattning. Liksom Myrdalarna tyckte även Sten Sjöholms motståndare att välfärdsstatens ideal är bra för individen och att det därför är rationellt av individen att anpassa sig till och leva i överensstämmelse med samhällsidealet.²⁶

Hur det svenska samhället skulle utvecklas och hur prostitution skulle betraktas i det

framtida samhället beskrevs även av den så kallade befolkningskommissionen, som under 1930-talet var verksam med att utarbeta förslag till hur man skulle kunna stoppa den sjunkande nativiteten i Sverige. I kommissionens *Betänkande i Sexualfrågan* från 1936 framställs prostitution som ett uttryck för borgarklassens dubbelmoral. Kommissionen påminner om att denna dubbelmoral innebär att det ställs olika moraliska krav på kvinnors och mäns sexuella livsföring. Både före och inom äktenskapet medgavs borgarklassens män vid 1900-talets början att ha lösa könsförbindelser medan kvinnorna skulle strängt iaktta avhållsamhet för att behålla sitt goda anseende, förklarar kommissionen:

I överensstämmelse med denna mycket allmänt tolererade dubbelmoral föregicks ofta och kanske vanligen äktenskapets ingående av ett stort antal lösa könsförbindelser å mannens sida, medan hustrun förväntades ingå i äktenskapet såsom jungfru.²⁷

Som orsaker till dubbelmoralen nämner kommissionen den ekonomiska och sociala ojämlikheten mellan kvinnor och män. Kommissionen understryker att dubbelmoralen innebär:

en uppdelning av kvinnorna i en större, för familjelivet ägnad och som aktningvärd ansedd kategori [...] och en mindre, nödvändig men föraktad och till en kropp och själ ruinerande levnad utlämnad kategori.²⁸

Prostitution betraktas av befolkningskommissionen som ett uttryck för de ojämlika maktförhållandena mellan kvinnor och män inom den borgerliga samhällsklassen.

Arbetarklassens "sedvänjor i fråga om könsförbindelser och giftermål", som tycks härstamma från arbetarklassens ursprung i lantbefolkningen, beskrivs i *Betänkande i Sexualfrågan* som alternativ till den borgerliga sexualmoralen:

I bondeklassen är det en gammal sedvänja, att de unga kommer samman i relativ oskuld och trohet, och att de gifta sig, då barn väntas bliva följderna av deras förbindelse. I vissa trakter har därvid detta system kommit närmare en mera allmän promiskuitet i ungdomen; [...] I alla händelser har bland lantbefolkningen den för dubbelmoralen typiska olikheten i krav på man och kvinna ej i samma grad utvecklats.²⁹

Av detta citat framgår tydligt att lösa sexuella förbindelser inte betraktades som någonting negativt av befolkningskommissionen så länge de ingicks mellan jämlika parter. Inte heller ökningen av föräktenskapliga "könsförbindelser" var för kommissionen anledning till oro. Dessa förbindelser välkomnades snarare som tecken för att borgarklassens dubbelmoral höll på att ge vika för arbetarklassens normer:

Då två unga människor nu för tiden bliva förälskade i varandra, men de ekonomiska förhållandena förbjuda familjebildning, låta de detta i allt flera fall icke förhindra sig från att träda i könsförbindelse med varandra. Dessa föräktenskapliga förbindelser, knutna mellan socialt likställda människor på känslgrund, kunna enligt kommissionens mening icke helt summariskt bedömas ur etiska synpunkter. De torde under alla förhållanden utgö-

ra en lösning av ett invecklat livsproblem, som icke minst ur etiska och alldeles bestämt ur hygieniska och sociala synpunkter i varje fall är en bättre lösning än den gamla dubbelmoralens.³⁰

Kommissionen utgår från ”normen, att det är till lycka för både individerna och samhället, att unga människor komma att knyta på kärlek grundade monogama könsförbindelser”.³¹ Prostitution ska motverkas då den förhindrar jämlika relationer på känslgrund.

Beskrivningen av lantbefolkningens och arbetarklassens sexualmoral i *Betänkande i Sexualfrågan* kan tolkas som exempel på den ”goda sexualiteten” som Don Kulick skriver om. Den viktigaste anledningen till att befolkningskommissionen fördömer prostitutionen är att den motverkar ”varaktiga könsförbindelser på känslgrund och knutna mellan socialt jämställda personer”.³² Sexuella beteenden som avviker från detta ideal betraktas som ”dekadenta eller perversa”, för att låna Kulicks terminologi, och har ingen plats i samhället.

Kulick menar som tidigare nämnts att en ”vänsterfeminism” växte fram i Sverige under 1970-talet. Även befolkningskommissionen utgick dock ifrån att prostitutionen skulle försvinna i ett samhälle där kvinnor och män har samma tillgång till arbete, pengar och makt. Prostitution ses alltså i Sverige redan på 1930-talet som föranledd av ekonomiskt beroende och ojämna maktförhållanden mellan könen. Således har ett könsmaktperspektiv präglat den svenska politiken – och då även dess syn på sexualitet – redan innan 1970-talets kvinnorörelse. Till och med 1960-talets sexualliberala våg höll sig i Sverige i mångt och mycket inom ramarna för denna jämställdhetsideologi. Hotades den ”enskilde medborgarens

välfärd” och jämställdheten mellan människorna ledde detta till protester. Reaktionen mot Sten Sjöholms bordellförslag är inte det enda exemplet. Våren 1976 mobiliserade den autonoma kvinnorörelsen tillsammans med de politiska kvinnoförbunden omkring 500.000 kvinnor i demonstrationer mot den så kallade *Sexualbrottsutredningen* som hade kommit med förslaget att liberalisera lagstiftningen rörande sexuella övergrepp och avdramatisera våldtäktsbrottet. Bland annat föreslogs att kvinnans handlande före övergreppen skulle beaktas vid bedömningen av brottens svårighetsgrad. Kvinnorörelsens invändningar gällde främst sexualbrottsutredningens syn på kvinnor som sexualobjekt som ständigt är tillgängliga för män.³³ Kvinnornas protester hade stor genomslagskraft i riksdagen, där man förkastade hela betänkandet och skyndade sig att tillsätta en ny sexualbrottsutredning samt en utredning om prostitution.³⁴ Dessa utredningar utgick ifrån ett könsmaktperspektiv och knöt därmed an till den ovan beskrivna visionen av ett jämställt välfärdssamhälle.

Den långa traditionen av könsmaktperspektivet i Sverige har gett denna ideologi en stark förankring i den politiska kulturen och i samhället i stort. I prostitutionsdebatten argumenterar inte enbart socialdemokrater utan även företrädare från de andra partierna utifrån detta perspektiv som har blivit en självklar tolkningsram för jämställdhetspolitiken. Prostitutionslagstiftningen är en av de reformer som har tillkommit inom denna ideologi. Könsmaktteorin betraktas av många förespråkare för den svenska prostitutionslagstiftningen som den enda möjliga vägen att beskriva sexhandeln. Människor som inte argumenterar inom denna tolkningsram betraktas som okunniga och ska upplysas om den patriarkala samhällsstrukturen. Kritiken som yttrades i

riksdagen mot den tyska prostitutionslagstiftningen är ett exempel på denna hållning.

Lagens normerande funktion

Tolkningen av prostitutionen som uttryck för ojämna maktförhållanden mellan könen är inte den enda aspekten av den svenska debatten som kan tolkas i folkhemsidéologernas anda. Även sexköpslagens normbildande funktion kan ses i denna tradition. Riksdagens ledamöter diskuterar och utvärderar med hjälp av utvalda experter hur samhället ska utvecklas på bästa sätt. Diskussionerna ska leda till ett beslut som alla kan enas om och som ska gälla för hela samhället. Under prostitutionsdebatterna yttrades att riksdagen har ett ansvar för samhällets värderingar. Vänsterpartiets motion i samband med utredningen *Kvinnofrid* från 1998 är ett representativt exempel på denna hållning:

Att kriminalisera de prostituerades kunder och inte den prostituerade är en klar markering från samhället, hur man ser på könsköpet. Vänsterpartiet tror inte [...] att vi därmed avskaffar eller ens minskar prostitutionen. [...] Lagstiftning syftar inte bara till att komma åt brottslingar och en lags effektivitet kan inte bara bedömas utifrån hur många lagbrytare som döms. Lagstiftning handlar också om samhällets normer och värderingar. När barnaga förbjöds var det många som hävdade att det var en meningslös lagstiftning eftersom det var svårt att kontrollera om den efterföljdes. Men den lagen har verkat starkt normerande och på samma sätt markerar en lag som kriminaliserar könsköp hur samhället skall se på ojämlika maktförhållanden mellan könen.³⁵

Den svenska prostitutionslagen skulle ha en normerande funktion och göra tydligt att man i ett jämställt samhälle inte kan acceptera ”att män köper kvinnor för pengar”.³⁶ Riksdagsledamöternas beslut att prostitution ska motverkas, skulle förmedlas till resten av samhället.

Sexköpslagen motiveras alltså med att det finns för hela samhället gemensamma normer och värderingar som måste vara utgångspunkten för allt politiskt handlande. Människor eller hela subkulturer som inte lever i enlighet med dessa värderingar övertygas om riktigheten med de gemensamma normerna och integreras på så sätt i samhället. De allmängiltiga värdena ska garantera (en viss typ av) jämställdhet och social välfärd för samhällets alla medlemmar. Man skulle kunna säga att sexköpslagen möjliggjordes av den stora moraliska uppslutningen kring folkhemstanken som finns i Sverige. Hur specifik denna modell är för den svenska debatten ser man när man jämför den svenska synen på prostitution med debatten i Tyskland.

Politiska förutsättningar i Tyskland

I Tyskland har inget feministiskt perspektiv kunnat utvecklas lika kontinuerligt som i Sverige, vilket bland annat kan förklaras med den tyska utvecklingen på 1930-talet. När man i Sverige började förverkliga Myrdalarnas reformförslag genom att inrätta daghem och annan social service som skulle skapa möjligheter till förvärvsarbete trots barnafödandet, bedrev Hitler en kvinnoförtryckande fruktansamhetspolitik i moderlighetens namn med bland annat medaljer till flerbarnsmödrar. Först under 1960-talet började kvinnorörelsen återhämta sig efter nazisternas politik men hade då en jämförelsevis svag förankring i den politiska kulturen.

Solveig Bergman beskriver den tyska kvinnorrörelsens ifrågasättande av statens förmåga och vilja att förbättra kvinnornas situation samt rörelsens betoning av autonomi och oberoende från statliga institutioner.³⁷ Enligt Thomas Etzemüller reagerade staten och de politiska eliterna i Tyskland å sin sida konfrontatoriskt mot 1960-talets radikala rörelser, medan man i Sverige försökte samtala och samarbeta med aktivisterna.³⁸ Sveriges korporatistiska författning har lett till en politisk stil där konsensus mellan alla relevanta samhällsgrupper framstår som ett viktigt mål, vilket skiljer sig från det politiska klimatet i Tyskland som snarare är präglad av splittrade sårbarheter. Enligt Etzemüller gav i Sverige även staten 1960-talets radikala grupper materiella resurser och plattformar för att kunna sprida sina revolutionära budskap. De svenska aktivisterna å sin sida riktade många av sina krav till staten, vars inflytande tycktes oproblematiskt så länge den byggde ut välfärdsstaten, genomförde sociala reformer och utvecklade jämlikhet och jämställdhetspolitiken.³⁹ Detta förhållande till staten skiljer den svenska kvinnorrörelsen från den tyska som fruktade en normerande stat som bestämmer vilka tolkningsramar som ska gälla för samhället.

Samtidigt som den autonoma kvinnorrörelsen i Tyskland betonade sitt oberoende, ifrågasatte den tyska befolkningen kvinnornas deltagande i de etablerade politiska organisationerna. Bundestag hade i mitten av 1970-talet enbart 6 % kvinnliga ledamöter vilket kan jämföras med 21 % kvinnor i Sveriges riksdag 1974. Vid slutet av 1980-talet visade en Eurobarometer-undersökning att reservationerna mot kvinnornas deltagande i politiken var större i Tyskland än i något annat EG-land. En tredjedel av befolkningen menade att politiken borde vara männens angelägenhet.⁴⁰

Skepticismen mot kvinnorrörelsen och mot feministiska idéer var utbredd i Bundestag. Detta ändrades inte heller avsevärt när delar av kvinnorrörelsen organiserade sig tillsammans med freds- och miljöaktivister, grundade partiet Die Grünen och röstades in i Bundestag 1983. Partiet som hade ärvt aktivisternas ifrågasättande av statens roll som normbildare samt kritiken av de konservativa falangerna i Bundestag, är också partiet med det mest tydligt uttalade feministiska partiprogrammet.⁴¹ Ett exempel på partiets feministiska strävan är bildandet av det så kallade "Feminiat" när den gröna fraktionen i Bundestag valde en helt kvinnlig ledning 1984. Som jag har visat ovan kan även Die Grünens förslag om en ny prostitutionslag från 1990 betraktas som uttryck för partiets feministiska politik. Uppenbarligen visade sig de feministiska argumenten i lagförslaget från 1990 dock vara ett hinder när det gällde att genomdriva initiativet. Frånvaron av explicita feministiska argument i därpå följande lagförslag och diskussionsinlägg beträffande prostitution kan ses som en anpassning till en latent skepsis mot feministiska ideal i Bundestag även under 1990-talet. Den feministiska intentionen bakom kraven på en ny prostitutionslagstiftning behövde förpackas i en ny retorik för att bli framgångsrik. Politisk antagonism mellan vänstern och den kristna högern, samt kristdemokraternas starka ställning i parlamentet, kan vara en annan anledning till att Die Grünen och deras samarbetspartner gav upp sin feministiska retorik och istället organiserade sig som motpol till kristdemokraternas konservativa normer.

Sittenwidrigkeit

Ett exempel på motsättningarna mellan de konservativa falangerna och vänstern i Bundestag är den debatt om prostitutionens osed-

lighet eller omoral (*Sittenwidrigkeit*), som föregick den tyska prostitutionslagstiftningen.⁴²

En viktig orsak till att prostitution inte erkändes som legitim sysselsättning, trots att den var laglig redan innan den tyska prostitutionslagen trädde i kraft, var det faktum att försäljningen av sexuella tjänster ansågs vara *sittenwidrig* (omoralisk). Enligt den 1901 skapade § 138 i civillagen (*Bürgerliches Gesetzbuch*) definieras en rättshandling som *sittenwidrig*, när den genom sitt innehåll, motiv och syfte bryter mot alla förnuftigt och rätt tänkandes taktkänsla.⁴³ Definitionen av prostitution som *sittenwidrig* innebar bland annat att prostituerade inte kunde lagsöka för utebliven betalning. Även tecknandet av reguljära arbetskontrakt mellan prostituerade och bordellägare var på grund av lagen omöjligt. Prostituerade var vidare utestängda från arbetslöshets-, hälsovårds- och pensionssystemet, samtidigt som de fick betala skatt på sina inkomster.

I sina lagförslag från 1990 och 1996 kritiserade miljöpartiet Die Grünen ett samhälle i vilket gammalmodiga seder och en föråldrad moral är så bindande att människor som inte motsvarar dess värderingar diskrimineras. Miljöpartiet argumenterade att varje människa borde ha rätten att välja vilket liv han/hon vill leva så länge det inte inskränker en annan individs fri- och rättigheter. Denna frihet borde även gälla för prostituerade resonerade partiet, som menade att "ingen skulle väl vilja påstå att de prostituerades tjänst föreställer en sådan inskränkning" av andra människors grundrättigheter, och krävde en likställning av prostituerade med andra "yrkesgrupper".⁴⁴

Medan Die Grünen med ett citat av 1950-talets mest kända prostituerade Rosemarie Nitribitt – "Hur liberalt ett samhälle är, visar

sig genom dess umgänge med sina horor" – pläderade för ett liberalare samhälle, ville kristdemokraterna hålla fast vid gamla värden.⁴⁵ Enligt kristdemokraterna kränker prostitutionen inte bara befolkningens värdegrund, utan också de prostituerade själva:

Marknadsföringen av den mänskliga kroppen sårar inte endast anständighetskänslan hos den överväldigande majoriteten av befolkningen, utan sårar också de prostituerades egen värdighet. Avskaffandet av *Sittenwidrigkeit* ger en felaktig signal. Samhället förändrar sig; oföränderligt är däremot människovärdet. Lagstiftaren får inte lättvindigt överge grundläggande värderingar. Den ömsidiga aktningen får inte sättas på spel. Det är moraliskt tveksamt att kroppen blir en vara.⁴⁶

Människovärdet definieras av de tyska kristdemokraterna som människans "från Gud givna värde och frihet". De prostituerades sysselsättning anses inte förenligt med den kristna människosynen. När det gäller att bedöma prostitutionens *Sittenwidrigkeit* skiljer sig partiets strävan att bevara samhällets "kristligt präglade värdegrund" från vänsterns liberalism.⁴⁷ Kristdemokraternas definition av människovärdet tillbakavisades av prostitutionslagens förespråkare. Irmingard Schewe-Gerigk från *Die Grünen* förklarade i detta sammanhang att:

den som tror att han/hon måste skydda den mänskliga värdigheten hos prostituerade mot deras vilja, förgriper sig i själva verket på deras av människovärdet skyddade frihet till självbestämmande.⁴⁸

Socialdemokrater, miljöpartister samt medlemmar från socialistiska PDS menade att samhällets uppfattning om moral och rätt hade förändrats. De argumenterade att prostitution därför inte längre kunde anses vara *sittenwidrig*. Den dag den tyska prostitutionslagen godkändes, förklarade socialdemokraternas Anni Brandt-Elsweier i Bundestag:

Normer är inga fasta värden utan de är utsatta för ständiga förändringar. Idag betraktar en stor del av befolkningen inte längre prostitution som sedlighetssårande. Även domstolar ansluter sig allt oftare till denna uppfattning. [...] Vi har med detta lagförslag inte gjort någonting annat än att anpassa lagstiftningen efter befolkningens förändrade åsikter.⁴⁹

Diskussionen om vilken människosyn som skulle ligga till grund för prostitutionslagstiftningen fick alltså stort utrymme i den tyska debatten, där kristdemokraternas kristna värderingar skilde sig från vänsterpartiernas bild av en upplyst människa som själv kan bedöma vad som är rätt eller fel för henne. Vänstern menade att rätten att välja vilka normer man vill leva efter måste gälla för alla subkulturer i samhället och då även för prostituerade och andra sexarbetare. Det var alltså inte på grund av feministiska övertygelser utan på grund av en kristen värdegrund som det var omöjligt för de konservativa att gå med på att beskriva prostitution som ett av samhället välkommet yrke. Trots att prostitution tolererades under flera årtionden även av kristdemokratiska regeringar, som tog emot skatteintäkter från landets prostituerade, ville de inte öppet uttala sig för sexarbete. Det är denna dubbelmoral vänsterpartierna vände sig emot.⁵⁰

Diskussionen om huruvida prostitution skulle betraktas som *sittenwidrig* visar också att de tyska vänsterpartierna grundar sin prostitutionslag på en liberal samhällsideal, där staten underlåter att föreskriva vilka normer och värderingar som ska gälla för medborgarna. Lagstiftningen skulle inte som i Sverige sanktionera moraluppfattningar och inte heller basera på den allmänna uppfattningen i samhället om vad som är etiskt riktigt. Istället skulle kriminaliseringen begränsas och lagstiftaren endast ingripa mot handlingar som är skadliga för den enskilde eller samhället.

Till skillnad från sina svenska kollegor argumenterade de tyska vänsterpartierna inte utifrån ett könsmaktperspektiv, utan betonade alla människors rätt att fritt bestämma över sin sexualitet, vilket även innefattar möjligheten att välja prostitution.⁵¹ Detta kan som nämnts betraktas som en kritik mot kristdemokraternas konservativa normer och värden – men det är inte den enda möjliga tolkningen. Då flera av förespråkarna för den tyska lagen ifrågasatte normerande idéer om sexualitet överhuvudtaget, skulle deras utgångspunkt även kunna liknas med queerideologin eller kallas för sexradikal. Trots att den feministiska retoriken släpptes i debatten betraktar vänsterpartierna de prostituerade antidiskrimineringslag också som en del av sin jämställdhetspolitik.⁵² Dessutom räknas antidiskrimineringslagen i Tyskland till den autonoma kvinnorörelsens framgångar. Detta då prostitutionsnätverk som Hydra i Berlin, som organiserar mötesplatser där prostituerade får råd och bistånd vid olika problem av både andra prostituerade och icke-prostituerade kvinnor, och som i Tyskland betraktas som just en del av kvinnorörelsen, har samarbetat med Die Grünen under lagstiftningsprocessen.⁵³

Istället för att, som i den svenska politiken,

understryka vikten av allmängiltiga normer och värderingar, betonar man i Tyskland subkulturernas intressen och självständighet. Förespråkarna för den tyska prostitutionslagstiftningen betraktar prostitution som en subkultur som ska ges samma berättigande som andra subkulturer. Flera tyska politiker uttryckte uppfattningen att det inte är statens uppgift att moralisera över medborgarnas agerande.

Avslutning

Jag har i inledningen till denna text – med hänvisning till Don Kulicks artikel – betecknat den svenska statsfeminismen som ”vänsterfeminism”. Tittar man på den tyska debatten blir det snabbt tydligt att detta begrepp kan vara missvisande och inte alls lämpar sig för att beskriva de tyska vänsterpartiernas strävan.

Jämförelsen mellan den tyska och svenska prostitutionsdebatten visar även att det inte är lätt att utveckla en gemensam europeisk linje när det gäller prostitutionslagstiftningen. Svenska politiker som vill verka för en kriminalisering av sexhandels kunder har svårt att samarbeta med den tyska vänstern. Även ett samarbete med de konservativa tyska partierna, som förespråkar en prostitutionslagstiftning som liknar den svenska, är kantat av problem. Könsmaktideologin, som är den svenska sexköpslagens viktigaste fundament, delas inte heller av de tyska kristdemokraterna.

Det är svårt att hitta lämpliga samarbetspartner i prostitutionspolitiken, då aktörer med liknande synpunkter på lagstiftningen kan bygga sina förslag på mycket olika värderingar. Det är därför viktigt för politiker och aktivister att känna till idétraditionen bakom sina och andras handlingsprogram. Enbart på så sätt är det möjligt att hitta ett gemensamt

språk och gemensamma vägar att samarbeta mot förtryck av prostituerade och mot trafficking. Prostitution och trafficking är internationella problem som inte kan lösas utan ett sådant samarbete.

Noter

- 1 Med dessa ord beskrev den dåvarande jämställdhetsministern Margareta Winberg samarbetet om prostitution i Europa. Riksdagens protokoll 2001-02-15 nr 67. Samtliga dokument från riksdagen är hämtade från www.riksdagen.se den 1 maj 2006.
- 2 SFS 1998:408. Lagen trädde ikraft den 1 januari 1999. Den flyttades i lätt förändrad form till brottsbalken den 1 april 2005. Sedan dess kan prostituerades inkomster beslagtas av staten. Dessutom måste kunden inte längre betala för mottagna sexuella tjänster själv för att begå brott.
- 3 Gesetz zur Regelung der Rechtsverhältnisse der Prostituierten (Prostitutionsgesetz – ProstG) BGBI I. 2001, 3983. Lagen trädde ikraft den 1 januari 2002. Den består av 3 paragrafer: § 1 och 2 ger prostituerade rätten att driva in uteblivna löner. § 3 ger tillträde till socialförsäkringen. Samtidigt som prostitutionslagen stiftades ändrades också § 180a i tyska brottsbalken (Strafgesetzbuch). Förr hette paragrafen ”Förderung der Prostitution” (främjande av prostitution) och förbjöd bland annat drift av bordeller. Det var dock tillåtet att ge prostituerade bostad, vilket möjliggjorde viss bordellverksamhet. Paragrafen heter nu ”Ausbeutung von Prostituierten” (exploatering av prostituerade) och omfattar enbart människor som tvingar andra att prostituera sig eller gör prostituerade ekonomiskt eller socialt beroende. Även § 181 ”Zuhäl-

- terei” (hallickverksamhet) ändrades något. Avsnitt 2 i paragrafen förbjöd tidigare all förmedling av sexuella tjänster. Nu är det enbart förbjudet att förmöda prostitutionkontakter när den prostituerade personliga eller ekonomiska rörelsefrihet inskränks av detta.
- 4 Motion 1990/91:Ju625.
- 5 Proposition 1997/98:55.
- 6 Riksdagens protokoll 1998-05-28 nr 114.
- 7 ”Diese faktische Infragestellung ist nicht erwünscht und darf nicht zu Bewusstsein kommen, deshalb werden Prostituierte diskriminiert, werden sie mit dem Verdikt des Unmoralischen, der Würdelosigkeit überzogen. Sie werden in die Position einer Randgruppe gedrängt, um eine doppelbödiges Moral aufrechterhalten zu können.” Gesetzentwurf der Fraktion DIE GRÜNEN (lagförslag), Bundestagsdrucksache 11/7140, 16 maj 1990, s. 12. Samtliga Bundestagsdrucksachen och Plenarprotokolle är hämtade från www.parlamentsspiel.de den 1 maj 2006.
- 8 ”Ziel feministischer Politik der GRÜNEN ist die Erweiterung der Selbstbestimmungsmöglichkeiten für Frauen. Prostituierte werden als Frauen diskriminiert und als Prostituierte, das heisst aufgrund der Art ihrer Erwerbstätigkeit. Ihre Diskriminierung ist auch ein Mittel zur (sexuellen) Unterdrückung aller Frauen [...]. Für das Recht auf Selbstbestimmung für Prostituierte einzutreten und sich gegen ihre Diskriminierung und Ausbeutung zu wenden ist somit ein Schritt im Interesse aller Frauen.” Bundesdrucksache 11/7140, s. 12.
- 9 Till exempel Gesetzentwurf der Fraktion BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN (lagförslag), Bundestagsdrucksache 13/6372, 26 november 1996, s. 1 f.
- 10 En utförligare sammanställning av argumenten i den svenska och den tyska prostitutiondebatten finns i Susanne Dodillet: ”Cultural Clash on Prostitution: Debates on Prostitution in Germany and Sweden in the 1990s”, *Genealogies of Identity*, Margaret Sönsen Breen och Fiona Peters (red.), Rodopi 2005.
- 11 Riksdagens protokoll 2001-02-15 nr 67 och riksdagens protokoll 2001-03-13 nr 78.
- 12 Sven-Eric Liedman: ”Om ideologier”, *Om ideologi och ideologianalys*, Sven-Eric Liedman och Ingemar Nilsson (red.), Arachne 1989, s. 23.
- 13 Även Petra Östergren och Yvonne Svanström har skrivit och forskar fortfarande om den svenska prostitutionslagstiftningen och dess historia.
- 14 Don Kulick: ”Four Hundred Thousand Swedish Perverts”, *GLQ: A Journal for Lesbian and Gay Studies* 11:2, Duke University Press 2005, s. 211 f.
- 15 Kulick, 2005, s. 212.
- 16 Kulick, 2005, s. 212. Kulicks beskrivning av denna feminism som ”vänsterfeminism” kan vara problematisk i ett internationellt perspektiv, vilket jag återkommer till längre fram.
- 17 Alva och Gunnar Myrdal: *Kris i befolkningsfrågan*, Bonnier 1934.
- 18 Med könsmaktperspektiv avses i denna artikel tolkningen av samhället och dess förhållanden som uttryck för ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män.
- 19 Kulick, 2005, s. 210.
- 20 Två exempel på detta är Jörgen Eriksson och Lars Ullerstam som i mitten av 1960-talet förespråkade inrättandet av bordeller i två debattböcker, Lars Ullerstam: *De ero-*

- tiska minoriteterna*, Zinderman 1964; Jörgen Eriksson: *Svenska botten*, Prisma 1965. Lena Lennerhed har i sin bok om 1960-talets sexualdebatt sammanställt reaktioner på männens debattinlägg, Lena Lennerhed: *Frihet att njuta: sexualdebatten i Sverige på 1960-talet*, Norstedt 1994, s. 157 f.
- 21 Motion 1972:59 och motion 1973:27.
- 22 Se "Protester mot statliga bordeller" i *Expressen* 13 januari 1972 samt "Ett rungande nej till statliga bordeller" i *Dagens Nyheter* 13 januari 1972.
- 23 Motion 1972:310.
- 24 SoU 1972:36, s. 6.
- 25 Riksdagens protokoll 1972-11-15 nr 117, 119.
- 26 För en mer ingående jämförelse av Myrdalarnas samhällsvision och prostitutionsmotståndarnas argument se Susanne Dodillet: "Visionen av det prostitutionsfria samhället", *Humanistdagboken 2004*, Göteborgs universitet 2004.
- 27 SOU 1936:59, s. 67.
- 28 SOU 1936:59, s. 68.
- 29 SOU 1936:59, s. 68 f.
- 30 SOU 1936:59, s. 69.
- 31 SOU 1936:59, s. 75.
- 32 Ibid.
- 33 För en mer ingående analys av kvinnoorganisationernas gemensamma protest mot sexualbrottsutredningens förslag se Ulrika Thomsson: "Rätten till våra kroppar – Kvinnorörelsen och våldtäktsdebatten", *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 2000:4. Enligt Thomsson föreslog utredningen inte enbart att "[k]vinnans handlande före övergreppet" utan även "hennes klädsel" skulle vägas in i bedömningen av brottens svårighetsgrad (Thomsson 2000, s. 53). Läser man kapitlet om våldtäkt i utredningens betänkande ser man dock att ledamöterna framförallt argumenterar för att våldtäkter som föregås av frivillig petting skulle avdramatiseras och bestraffas som "sexuell tvång" istället. Kvinnans klädsel däremot spelar ingen uttalad roll för utredarna (SOU 1976:9).
- 34 Den nya sexualbrottsutredningen lade fram betänkanden Våldtäkt (SOU 1981:64) samt Våldtäkt och andra sexuella övergrepp (SOU 1982:61). Prostitutionsutredningen resulterade i det officiella betänkandet Prostitution i Sverige (SOU 1981:71) och rapporten Prostitution (DsS 1980:9).
- 35 Motion 1997/98:Ju28.
- 36 Riksdagens protokoll 1998-05-28 nr 114
- 37 Solveig Bergman: *The Politics of Feminism*, Åbo Akademi Förlag 2002, s. 105f., 126, 194, 236, 239, 241f, 252.
- 38 Jmf Thomas Etzemüller: *1968 – Ein Riss in der Geschichte? Gesellschaftlicher Umbruch und 68er-Bewegungen in Westdeutschland und Schweden*, UVK Verlagsgesellschaft mbH 2005, s. 219f.
- 39 Ibid.
- 40 Bergman, 2002, s. 207; SCB: Riksdagens sammansättning 1929 - 2002 efter parti och kön, www.scb.se.
- 41 Partiet tar än idag regelbundet avstånd från de stora kristdemokratiska partierna CDU och CSU. Se till exempel *Die Grünen Die Grünen Die Grünen: Eines für Alle: Das Grüne Wahlprogramm* 2005, Berlin 2005. Hämtat från www.gruene.de den 1 maj 2006.
- 42 Det tyska ordet *Sitte* betyder förutom moral även sed vilket gör det svårt att översätta *sittengewidrig* till svenska.
- 43 Jmf. Margareta von Galen: "Überblick über die Rechtsentwicklung in der Bundes-

- republik Deutschland im Bereich der Prostitution”, *Dokumentation zur rechtlichen und sozialen Situation von Prostituierten in der Bundesrepublik Deutschland*, Beate Leopold (red.), Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend 1994, s. 37.
- 44 ”niemand wird wohl behaupten wollen, die Dienstleistungen von Prostituierten stellten eine solche Beeinträchtigung dar” Bundestagsdrucksache 11/7140, s. 12 & Bundestagsdrucksache 13/6372, s. 11.
- 45 Ibid.
- 46 ”Die Vermarktung des menschlichen Körpers verletzt nicht nur das Anstandsgefühl der überwältigenden Mehrheit der Bevölkerung, sondern verletzt die Würde der Prostituierten selbst. Die Abschaffung der Sittenwidrigkeit ist ein falsches Signal. Die Gesellschaft wandelt sich; unwandelbar bleibt aber die Menschenwürde. Der Gesetzgeber darf grundlegende Wertvorstellungen nicht leichtfertig preisgeben. Die gegenseitige Achtung und Respektierung der Menschenwürde darf nicht aufs Spiel gesetzt werden. Es ist moralisch fragwürdig, wenn der Körper zur Ware wird.” Plenarprotokoll (Bundestagsprotokoll) 14/196, 19 oktober 2001, s. 19195.
- 47 ”von Gott gegebenen Würde und Freiheit”; ”christlich geprägten Wertgrundlagen”; Grundsatzprogramm der CDU Deutschlands: ”Freiheit in Verantwortung”, www.cduhessen.de/download/pdf/grundsatzprogramm.pdf 1994, s. 9 och s. 6.
- 48 ”Wer die Menschenwürde von Prostituierten gegen ihren Willen schützen zu müssen meint, vergeift sich in Wahrheit an ihrer von der Menschenwürde geschützten Freiheit der Selbstbestimmung.” Plenarprotokoll 14/168, 11 maj 2001, s. 16490.
- 49 ”Diese Wertvorstellungen sind auch keine starre Größe, sondern einem immerwährenden Wandel unterworfen. Prostitution wird heute von großen Teilen der Gesellschaft eben nicht mehr als sittenwidrig angesehen. Auch die Gerichte schließen sich zunehmend dieser Auffassung an. [...] Wir haben also mit diesem Gesetzentwurf nichts anderes getan, als die Gesetzeslage dem Wandel im Bewusstsein der Gesellschaft anzupassen.” Plenarprotokoll 50 14/196, 19194. Till skillnad från i Sverige betraktas prostitution i den tyska debatten inte som ett enhetligt fenomen, utan man delar in prostitutionen i olika slag med olika frivillighetsgrad. Bredvid den yrkesmässiga prostitutionen, som i den tyska debatten tycks vara kännetecknad av en hög frivillighetsgrad, nämns trafficking och prostitution, som utförs av människor som på så sätt finansierar sitt drogmissbruk, som kategorier med en mycket stark koppling till tvång, våld och missbruk. Debattörerna i Tyskland är överens om att trafficking och prostitutionen av drogberoende människor (*Beschaffungsprostitution*) måste bekämpas. De anser dock att dessa prostitutionstyper inte är jämförbara med den yrkesmässigt utförda prostitutionen och tycker därför att de borde diskuteras i andra sammanhang. Uppsplittningen av prostitutionen i olika kategorier är också en förklaring till varför flera problem som förknippas med prostitution i Sverige inte behandlas i den tyska (yrkes)prostitutionsdebatten. Jmf. Dodillet, 2005, s. 40f.
- 51 Ett undantag är som nämnts Die Grünen första lagförslag från 1990, där diskrimineringen av de prostituerade betraktas som ett kännetecken för kvinnoförtryck. Bundestagsdrucksache 11/7140.

52 Die Grünen nämner prostitutionslagen i sitt valprogram från 2005 under rubriken "Frauenrechte sind Menschenrechte" (Kvinnornas rättigheter är mänskliga rättigheter). Die Grünen, 2005, s. 86. På socialistiska PDSs hemsida diskuteras lagen under rubriken "Frauenpolitik" (kvinnopolitik) (www.sozialisten.de) och i koalitionskontraktet av socialdemokratiska SPD med kristdemokraterna (CDU/CSU) nämns prostitutionslagen under "Gleichstellungs- & Frauenpolitik" (Jämställdhets- och kvinnopolitik). SPD & CDU/CSU: Gemeinsam für Deutschland. Mit Mut und Menschlichkeit. Berlin 2005. Hämtat från www.spd.de den 1 maj 2006.

53 Jmf. Dodillet, 2005, s. 47f.

Nyckelord

prostitution, sexarbete, prostitutionslagstiftning, sexualliberalism, Sverige, Tyskland

Keywords

prostitution, sex-work, prostitution policy, sexual liberalism, Sweden, Germany

Summary

"The ideological bases for prostitution policies in Sweden and Germany" by Susanne Dodillet, PhD Candidate at the Department of History of Ideas.

At the end of the twentieth century, both Germany and Sweden engaged in extensive discussions on prostitution – discussions that resulted in two very different prostitution policies. Whereas the purchase (but not the selling) of sexual favors was forbidden in Sweden, prostitution was made a legal profession in Germany. This article examines the debates that preceded these legislations and analyses

their ideological backgrounds. The ideas behind the Swedish client criminalization are traced back to the welfare ideology of the 1930s. Sweden, still known for its sexual liberalism during the 1950s and 1960s has at no time during the 20th century accepted prostitution. Prostitution has been condemned as an expression for the gender inequality in the society. The Germans renunciation of explicit feminist arguments, on the other hand, can be explained by the power struggles between the conservative Christian Democratic parties and the liberal left wing in the German parliament and a broad skepticism toward feminist ideas in the parliament. Also the leftist German legislators understand their prostitution law – that approved prostitution as a regular profession – as a way of liberating woman. Apart from their Swedish colleagues the supporters of the German legislators had to disguise their arguments into a new rhetoric to be accepted in the parliament. They also adopted a liberal attitude towards sexual behaviors that have been oppressed by conservative double standards and Christian norms.

Susanne Dodillet

Institutionen för idéhistoria
och vetenskapsteori
Göteborgs universitet
Box 200
405 30 Göteborg
susanne.dodillet@idehist.gu.se